

Manhattan (1979), de Woody Allen: simfonia de Nova York

Júlia Pons

"Adorava Nova York. No importava quina fos l'estació de l'any, per a ell era una ciutat en blanc i negre que vibrava al so de les grans melodies de George Gershwin."
(Isaac Davis, *Manhattan*)

París, Londres, Roma, Berlín, Venècia... noms de ciutats que formen part de l'imaginari col·lectiu de generacions, impreses en la imaginació de milers d'espectadors gràcies a la força del cinema. Ciutats somniades, reals i ideals alhora, escenaris de films mítics. Un dels grans plaers i misteris del cinema es permetre'ns de conèixer i sentir com a nostres, d'una manera fins i tot nostàlgica, espais que potser no hem habitat d'una manera física però si vivencial.

Per a encetar una geografia urbana cinematogràfica, un nom indefugible: Nova York, i en concret, *Manhattan*, títol de l'emblemàtica pel·lícula de Woody Allen, el cineasta més unit a la ciutat dels gratacels.

Manhattan, comèdia romàntica estrenada al Festival de Cannes el 1979, obtingué un gran èxit tant de públic com de crítica, a Europa i després als Estats Units, i ha esdevingut un dels més bells homenatges a la ciutat de Nova York, verdadera protagonista de la cinta, gràcies a la magnífica fotografia de Gordon Willis i la música de George Gershwin interpretada per l'Orquestra Filharmònica de Nova York.

La pel·lícula s'obre amb una sèrie d'imatges emblemàtiques de la ciutat: el tràfic dels carrers, el moll amb el ferry de Jersey, la multitud al Lower East End, la calma a Central Park, l'*skyline*, Broadway, el MOMA, el Radio City Music Hall..., van desfilitant sota la veu en *off* del protagonista, Isaac

(Woody Allen), un exguionista televisiu que tracta de començar una novel·la ("Capitol primer. Adorava Nova York. Era...el seu ídol. Hmm, no, millor... l'havia feta desproporcionadament romàntica...") i els acords creixents de la *Rhapsody in blue* de Gershwin. Allen ens dona aquí una de les claus del film: es tracta d'una història d'amor, de les relacions de parella i els seus daltabaixos, però, en essència, de la història d'amor entre el protagonista-director i la seva sempre adorada ciutat natal, Nova York

Rodada en blanc i negre i en format Cinemascope, una idea insòlita i reeixida —l'ús de la pantalla ampla dona un aire èpic a la ciutat en contrast amb la història de caire intimista que hi té lloc—, *Manhattan* representa una fita important a la filmografia de Woody Allen, qui fa un tomb evolutiu des d'una sèrie de comèdies lleugeres cap a un humor més elaborat. Allen ja havia demostrat la seva solvència cinematogràfica amb *Annie Hall* (1977), en què apareixia el seu protagonista estàndard, un personatge tendre, seductor i neuròtic, un jueu urbanita hàbil amb l'humor verbal i les dones, intel·lectual frustrat, obsessionat pel sexe i empaitat per la por a la mort i assidu de la psicoanàlisi.

La trama amorosa implica dues parelles, tot a l'entorn del protagonista: Isaac, que vol ser, rere el seu constant humor i sarcasme, un romàntic, a la recerca de l'amor ideal, i és, amb 42 anys, un gran immadur. No es pren seriosament la seva al·lota Tracy (Mariel Hemingway), per ser joveneta i poc culta. El seu amic Yale (Michael Murphy), confident i casat feliçment des de fa anys, té ara una amant, Mary (Diane Keaton), també rondant els 40, amb pretensions intel·lectuals, brillant, insegura i penjada de la psicoanàlisi, que a Isaac li resultarà més propera i encisadora. En breus aparicions, hi ha l'exdona d'Isaac, Jill (Meryl Streep), amb la ruptura pretesament superada, però obsessionada amb el seu exmarit, de qui es venja literàriament tot airejant-ne els draps bruts.

Allen s'envolta d'un excel·lent repartiment femení (Diane Keaton, Meryl Streep i Mariel Hemingway) i deixa la força del guió en els seus protagonistes i els vibrants diàlegs, plens d'humor, ampliant la comicitat de recursos verbals amb els de muntatge o de posada en escena (la proposta d'una volta pel parc assolellat enllaça amb una carrera sota la pluja sobtada, puntejada per un diàleg d'humor negre sobre les víctimes dels llamps; l'ambient surrealista amb estranys renous i aigües sospitoses al nou apartament d'Isaac).

Tant Isaac com l'amic Yale resulten ser dos grans immadurs emocionals, en especial Isaac. Els dos entren la tàctica d'allunyar el compromís dient a l'altre que és pel seu bé; els dos s'amaguen darrera l'habilitat amb les paraules, no saben manejar-se amb els afectes, i romanen més aviat impotents da-

vant els sentiments vertaders. Isaac desitja, però no sap ben bé el que vol.

Així, es passarà el temps tractant de desanimar Tracy, sense adonar-se de la força serena i més madura del seu amor, deixant de banda una qualitat important en ella: la capacitat d'encisar-se amb l'altre, idealitzar i compartir el seu món, de veure'l com algú especial; no la correspon en aquest sentit i banalitzava contínuament els seus sentiments. Quan ella es preocupa pel seu futur amorós, Isaac ironitza: "Sempre ens quedarà París", i l'anima a partir cap a Londres amb una beca. Mary, per la seva banda, és també una dona immadura, però més coherent i conscient de les seves mancances, i del que vol. Quan Isaac s'adoni del valor de Tracy, aquesta ja és a punt d'agafar l'avió. Tracy li dona una resposta càndida i sàvia alhora, que ha de tenir més fe en les persones i li demostrarà, que, tot i la seva joventut, és més ferma i serena en emocions que ell.

En l'escenari màgic de Nova York, Allen desplega una història d'amor i de pèrdua, de la crisi de l'amor romàntic entre la classe mitja americana. El que veiem és un atac a la superficialitat i el cinisme que domina les relacions modernes de parella, una crítica a la cultura egoista i autocomplaent de la Nova York dels 70.

Manhattan constitueix, a la fi, una declaració d'amor contínua: el que sent cap a la seva ciutat natal, exposada en una sèrie d'instantànies del que podria ser la vida de qualsevol dels seus habitants de classe mitja en un moment daurat de la ciutat; la passió que sent per la llista dels artistes "sobrevvalorats" que fan els seus amics i que ell defensa aferrissadament (Van Gogh, Bergman, Isak Dine-

sen...) Cap al final de la pel·lícula, Isaac enumera una commovedora llista de raons per les quals val la pena viure, des de Groucho Marx, Louis Armstrong, passant per les fruites de Cezanne, fins al rostre de Tracy.

La música és clau a *Manhattan*: embolcalla els ambients urbans i els estats d'ànim dels protagonistes, dotant de màgia sonora precioses escenes com les del planetari, quan Isaac i Mary caminen com si ho fessin a través de les estrelles o vora la lluna; la contemplació del pont de Queensboro des d'un banc del carrer 59, de matinada —cartell de la pel·lícula— el llarg pla seqüència d'Ike corrent apassionat pels carrers de Manhattan cap a Tracy.

Sonen clàssics com "But not for me", "Sweet and Lowdon", "I got a crush on you", "Lady be good", "Someone to watch over me", "Strike the band", "Embraceable you". La pel·lícula resulta, a la fi, quelcom prop d'un musical sense cantants ni ballarins, amb una escenografia urbana única. La màgia de moltes escenes és resultat d'una reeixida combinació de la immillorable fotografia de Willis, la banda sonora i el natural escenari esplèndid de la ciutat i l'encant dels seus racons. Les localitzacions són com una antologia d'estampes de la vida nova-iorquesa: els protagonistes visiten el Guggenheim, van en cotxe de cavalls per Central Park, en barca pel llac, veuen pel·lícules de culte, van a concerts, mengen plats xinesos al llit, contempen els ponts, passegen per la Cinquena Avinguda, es riuen del llibre de l'exdona d'Isaac al sol del moll de Nyack, telefonen des de les cabines de Park Avenue. Paisatges, monuments, carrers que formen part de la història sentimental del cinema. ■

